

DOKUMENTI | DOCUMENTS

Schleiermacher o prevajanju | Schleiermacher on Translation

UDC: 1(38)Platon

Friedrich Schleiermacher

PLATONOVA DELA

Predhodna pripomba

Načela, po katerih je prevod izdelan, vsakdo zlahka razpozna; zagovarjati jih bi bilo deloma odveč, deloma zaman. V nameri glede načina, kako smo jim sploh ali posamično zadostili, prevajalec radostno pričakuje napotil večjih presojevalcev, ki se na zadevo spoznajo, in bo – kar ga prepriča – po možnosti uporabil. Drugih prevodov v novejši jezik med delom ni imel pri roki. Od edinega nemškega, ki se razteza čez celega Platona, je mogel – po starem poznavanju taistega – pričakovati za svoj namen in nazor le malo uporabnega. Kar zadeva dostopne prenose [Übertragungen] posamičnih pogovorov, se mu delno zdi, da ima prevajalec celotnega Platona zadolžitve, ki jih ne smejo ali nočejo priznati ti, zaradi katerih je treba marsikaj odložiti, kar bi sicer bilo posrečena najdba; delno se je prevajalec bal nevarnosti, da bi si s prevzemanjem zdaj ene zdaj druge podrobnosti neopazno uničil enotnost in enako držo, ki sta za tako celoto nujni. Če naj bi v prihodnosti naredil izjemo pri nekaj odličnih poskusih, se to ne bo zgodilo brez obvestila.

Glede različic [*Lesart*] bo prevajalec tam, kjer je lahko izbral samo iz znane zaloge, variant starih izdaj, Stephanusovih¹ domnev, Ficinovega² prevoda, Cornarjevih eklog, zgolj v tem primeru to posebej oznanil, ko se mu zdi nujno obrazložiti razloge za svoj izbor, pri tistih pogovorih pa, ki so dejansko precej kritično predelani, se bo nanje navezal. Od lastnih poskusov izboljšave besedila bo sklepoma oznanil samo tiste, ki dejansko vplivajo na prevod. Prosi, da upoštevate, da gramatične malenkosti, pri katerih za to ne gre, tu povsem preskakuje, tako da prevod konec koncev ne bo imel nikakršne kritične vrednosti. Po drugi strani pa bom kot prevajalec, ki mora za svojo potrebo ustvariti [kak] nasvet, slediti prenekateri domnevi, ki je kot izdajatelj ne le, da ne bom sprejel v tekst, ampak je sploh ne bom omenjal, oziroma zgolj kar najbolj plaho. Mnogo zaslug za prevod imata moja prijatelja G. L. Spalding³ in L. F. Heindorf, z najdenjem pravilnega in opozarjanjem na napačne posege.

348

Uvodi in pripombe nikakor ne terjajo izoblikovanja v komentar; prvi naj bi prvenstveno, kolikor je treba, razložili notranja in zunanja razmerja platonskih pogovorov, druge naj bi deloma podpirale, deloma posamično razjasnile, kar bi neizvedenemu bralcu lahko bilo manj razumljivo. Če so prvi [izmed] vélikih pogovorov morda vsekakor prepodrobno obravnavani, bomo posledično lahko dosegli več kratkosti, če predpostavimo, da so bralci seznanjeni z namero prevajalca in se z njo strinjajo. Številke na robu/opombe označujejo strani v Sephanusovi izdaji Platona, ki jih je prav tako dodal izdajatelj Zweibrücker.

Stolpe, aprila leta 1804

F. Schleiermacher

1 Henri (II.) Estienne (1531–1598), lat. Henricus Stephanus, založnik, izdajatelj, humanist, Platonova dela izdal l. 1578. Vse opombe so delo prevajalca.

2 Marsilio Ficino (1433–1499), lat. Marsilius Ficinus, humanist, zdravnik, filozof; prevod v latinščino izšel 1484.

3 Georg Ludwig Spalding (1762–1811), filolog, izdajatelj Demostena in Kvintiljana.

Uvod

Grške izdaje Platonovih del običajno na začetek postavijo opis njegovega življenja iz znane Diogenove⁴ zbirke. Le najnerazumljivejša navezanost na stari običaj bi lahko slavila tako grobo, brez vse presoje spisano skropucalo t(ak) ega prevoda [*Übertragung*]. Ogled teh in drugih starih opisov Platonovega življenja v primerjavi s tem, kar se skopo in raztreseno najde v drugih virih, je že Tennemann⁵ v *Platonovem življenju* postavil pred svoj *Sistem platonske filozofije*.⁶ Ker od takrat niso oznanili ne bistveno globljih raziskav, ne odkrili novih dejstev, ki utemeljeno upajo, da bodo ob uporabi navedeno delo pustili daleč za seboj: tako je verjetno najbolje, da take bralce, ki bi bili radi poučeni o tem, napotimo tja. Kaj več je toliko manj nujno, saj nihče, ki bi bil dostojanstveni bralec Platonovih spisov, ne more dojeti misli, da bo iz velikokrat znova pripovedovanih, zmaličenih malenkosti ali epigramskih odgovorov, četudi bi bili zanesljivi, zanetil luč o nazorih [*Gesinnungen*] moža, ki bi lahko obsijala njegova dela; prej je tako, da želi razumni bralec pri takem piscu spoznati te nazore iz del samih. Kar zadeva večje prigode njegovega življenja, se zde ravno ta natančnejša razmerja, iz poznavanja katerih bi se dalo razviti temeljitejše razumevanje prenekaterih posameznosti v njegovih spisih, te pa so se poznejšemu raziskovanju za vselej pomaknila tako daleč, da bi bila vsaka domneva, ki bi jo kdo o tem lahko navedel, utež na tehtnici, in da lahko v njegovih spisih pogosto pokažemo le na to, kar je najbolj določeno, da je tam najti namig na kakšno koli osebno razmerje že, ne da bi le-to lahko sami ugotovili. Da, celo o bolj poznanih prigodah njegovega življenja, njegovih nenavadnih potovanjih, se da z gotovostjo ugotoviti tako malo natančnega, iz česar se ne da povleči posebnega dobitka za časovno določenost in razpored njegovih spisov, da lahko kvečjemu le kdaj pa kdaj naredimo za verjeten kraj, kjer prva prekine vrsto drugega. Take posamezne domneve je bolje izreči neposredno tam, kjer morda še lahko širijo kaj svetlobe.

4 Diogenes Laertius, *Življenja in misli znamenitih filozofov*, Ljubljana 2015.

5 Wilhelm Gottlieb Tennemann (1761–1819), prof. filozofije v Jeni in Marburgu, izdal obširno zgodovino filozofije (1798–1819).

6 *System der Platonischen Philosophie*, 4 zv., Jena 1792–1795.

Kar bolj spada k namenu, če bi le bilo mogoče znotraj vnaprej zakoličenih meja, bi vsekakor bilo, da bi kaj navedli o znanstvenem stanju Helenov iz časa, ko je Platon stopil na svojo pot, o napredovanju jezika glede označevanja filozofske misli, o takrat navzočih spisih te vrste in o domnevni stopnji njihove razširjenosti. Tu je nesporno treba ne le še marsikaj natančneje razložiti, kot se je godilo dosedaj, kar nekaj povsem na novo preiskati, morda je treba tudi še navreči vprašanja, ki so poznavalcu teh predmetov nič manj kot brezpomembna in na katere se doslej skorajda sploh mislilo. Vendar – zasledovati novo in dvomljivo takih raziskav v [tem] sovisju, je temu mestu neprimerno; in posamezno, tudi s tega področja, prav tako ostaja prej namenjeno za določeno mesto, na katerega se navezuje – naj gre za pojasnilo ali za pomenljivost, ki jo je treba ovreči. Obče in poznano je tudi pri nemških poročevalcih o zgodovini tega obdobja filozofije predstavljeno po namenu, kolikor je za pripravo na branje Platonovih spisov sploh skrajno nujno, zato da ne blodimo po temi in že od začetka ne povsem zgrešimo pravilnega gledišča za njihovo razumetje in ocenjevanje. Ti spisi so namreč povsod polni očitnih in skritih navezav na skoraj vse zgodnejše in sočasno. Prav tako pa tudi, kdor ne ve o skupem stanju govorice v filozofskem oziru vsaj toliko, da čuti, kje in kako ta Platona omejuje, in kje jo sam mukoma gradi naprej, ta ga bo, največkrat na najbolj nenavadnih mestih, nujno narobe razumel.

350

O Platonovi filozofiji sami namenoma, četudi bi to lahko odpravili tako zlahka in na kratko, tu predčasno ne bomo povedali nič, s tem ko se cel končni namen tega novega prikaza njegovega dela usmerja na to, da z neposrednim natančnejšim poznavanjem taistega [dela] – vsakemu omogočimo lastni, bodisi povsem nov ali vsaj popolnejši pogled na duha in nauk tega moža. Takemu končnemu smotru ne bi bilo nič bolj nasprotnega kot prizadevanje, bralcu že vnaprej vlivati kakršno koli predstavo. Kdor torej s temi deli doslej ni bil neposredno seznanjen, naj opusti, kar so ga naučila tuja poročila o njihovi vsebini in sklepe, ki naj bi jih iz tega potegnili, naj medtem počivajo v svoji vrednosti, in naj jih poskusi pozabiti; kdor pa si je iz lastnega poznavanja že izgradil sodbo, se bo kmalu ozavedel, kako se s tem sovisjem, v katerem bo našel te spise prikazane, spremene tudi njegovi pogledi, ali pa se bodo vsaj bolje povezali, dobili večji obseg ter se poenotili s tem, da se natančneje, kot se je to dosedaj zgodilo, spozna Platona kot filozofskega umetnika. V

prenekaterem pogledu namreč med vsemi, ki so od nekdaj obstajali, noben filozof ne bi bil tako upravičen, da na sploh toži, da je napačno ali sploh ne razumljen, kot ravno naš. Sicer so najbolj grobe med temi nesporazumi odpravila še zlasti nova prizadevanja, vse pohvale vredna; medtem pa, kdor je pozoren, kako lahkotno ali pa z neuspešno skritim občutkom nesigurnosti tudi najboljši pojasnjevalci govorijo o namerah posameznih Platonovih del, in kako zlahka in ohlapno obravnavajo sovisje vsebine s formo v posameznem kot tudi v celoti, ta bo našel dovolj sledi, da tudi pri vseh boljših pogledih v osnovi povsod še ni bilo popolnega razumevanja, in to tudi še ni osredotočeno, kamor bi ga sami lahko privedli z našimi nezadostnimi pomagali. Tako se zdi tisto zadovoljstvo nekoliko nezrelo, to, ki zatrjuje, da lahko Platona zdaj razumemo že bolje, kakor se je sam razumel, in da se lahko nasmihamo temu, kako Platona, ki je tako poudarjal zavedanje nevedenja [*Bewußtsein des Nichtwissens*], tako neplatonsko iščejo. Varajo se vsaj za polovico, namreč za vse tisto, kar v Platonovi filozofiji lahko razumemo samo tako, da dovolj cenimo kar največjo namernost v so(po)stavi njegovih spisov in to kolikor se da slutimo. In še posebej v tem pogledu na to, kar so drugi napravili drugače, poskus kakor sedanjí, dopolnilo, ki ga ne moremo odpraviti na hitro, in mora, kolikor se posreči, pripomoči k temu, da še naprej spodbujamo razumevanje Platona. To se zagotovo zjasni vsakemu posebej; nihče noče zanikati, da poleg običij težav, ki jih ima, da na področju filozofije kogar koli temeljito razume kot enako nastrojenega, se temu v odnosu do Platona pridruži še svojevrsten vzrok, njegovo celotno odstopanje od običajnih form filozofskega sporočanja. Gre še posebej za dve, v katerih se največja množina tistega, kar se običajno imenuje filozofija, giblje z največjim odobravanjem. Najprej tista, ki jo imenujejo sistematična, saj celotno področje razdeli na več posameznih znanosti, in vsakemu od teh posebnih delov celote posveča posebno delo ali oddelek, kjer načrtno gradi s sobami in nadstropji, tako da lahko, komur le ne odpovesta spomin in prsti, vse, vsaj brez napak, četudi ne brez truda, premerimo in prerišemo, iz česar nato zlahka nastane mnenje, kot da je nekaj, in tudi, kakor da je to tudi opazovalec ponovno-tvoril [*nachgebildet*]⁷ in razumel. Kakor so

7 Prim. J. J. Winckelmann, »Misli o umetnosti«, *Nova revija* 309–311 (2008), str. 208, op. št. 24.

te stavbe namreč pogosto slabo utemeljene in na slepo razdeljene, imajo pa vendarle precejšen ugled čvrstosti in reda; imajo pa tudi za zlahka razumljivo, ne samo to posamezno zase, ampak tudi v sovisju z drugimi deli stavbe, čemu mora tvorec sam z neizogibnimi napotki dati razločna navodila. Druga, nič manj redko rabljena in nič manj priljubljena forma je fragmentarična, ki ima opravlka le s posameznimi raziskavami, in sestoji iz tako odtrganih koščkov, o katerih smo si težko gotovi, ali so dejanski členi, ali pa so ločeni samovoljno in protinaravno, vseeno pa jih hoče filozofija narediti doumljive [*begreiflich*]. Četudi tu, po naravi zadeve same, netemeljitost in nerazumljivost nista zares domači, saj se o središču in kraju, kjer stojimo, nis(m)o sporazumeli: tako zadobi tudi to delo videz lahnosti in zanesljivosti s tem, da svoj cilj določi vnaprej, ga poimenuje, in se mu bliža naravnost. V tem smislu so tudi pogosto uporabljali dialoško obravnavo, in marsikdo je postal slaven zaradi tega, da je posrečen Platonov posnemovalec, da je še bolj sokratski in jasen, ni pa iz Platonove umetniške forme znal narediti nič drugega kot ohlapno preobleko in ohlapen način obravnave. Kogar so razvadila pomožna sredstva, ki jih te metode navidez ponujajo, temu se mora v Platonu vse zdeti čudežno in bodisi prazno ali skrivnostno. Četudi mu je bila razdelitev filozofije na različne discipline tako malo tuja, da ga lahko gledamo kot nekakšnega prvega tvorca taiste, tako skoraj noben od njegovih spisov ni posebej omejen na eno od teh disciplin. Ker je imel njeno bistveno enost in skupnostni zakon za večje in je za tem še posebej stremel; so tako različne naloge povsod mnogovrstne in med seboj prepletene. Kdor zato hoče po drugi strani ta dela ponižati v fragmentarna, se mora vselej znajti v zadregi o samolastni vsebini, ki se redko izreka dobesedno; na tiho si bo moral priznati, da ta mož verjetno ni imel skromnega namena obravnavati le posamične predmete, temveč, ali tega namena ni imel, ali pa je bil ta precej večji.

Zato [imamo] o Platonu in njegovih spisih dvakrat nepravilne sodbe, ki so padle že davno. Prvo, da v njegovih spisih zaman iščemo kar koli celega, da, lahko poiščemo samo prve temeljne poteze kakega sebi enakega in vse prežemajočega filozofskega miselnega načina in nauka, prej v njem vse niha, in da je komaj kaj čvrsto povezano s preostalim; da, pogosto eno nasprotuje drugemu, saj je namreč prej objesten dialektik kot dosleden filozof, bolj željan ovreči druge, kakor da bi bil sposoben ali nastrojen vzpostaviti lastno,

dobro utemeljeno učno zgradbo; in kjer mu gre za sij lastnih trditev, tam za vsakokratni namen nabira sestavne dele zdaj iz enega, zdaj iz drugega sicer spornega nauka. Taka sodba ni nič drugega kot preoblečeno priznanje popolnega nerazumevanja Platonovih del, in sicer v prvi vrsti zavoljo njihove forme, pri čemer je temelj tega občutja nespoznan, in namesto, da bi ga iskali v tem, ki sodi, ga postavimo v to, o čemer sodimo. Tega podcenjevalnega nazora ni treba izrecno proslavljati, saj sam zadostno priča proti sebi. Medtem ko toži o protislovju in nesovisju, vseeno ne dokaže, da je posamezno dojel pravilno; ali odkod sicer tiste čudaške raziskave, med katerimi osebe Platonu podajajo svoje mnenje o tem ali onem? – vprašanje, ki ga lahko navrže nekdo, ki Platona sploh ne razume, saj predpostavlja, da je njegova dialoška forma precej nerabna, prej moteča kot pojasnjujoča štafaža [*Umgebung*] povsem splošnega načina prikazovanja njegovih misli. Ta nazor ni utemeljen na ničemer in ničesar ne pojasnjuje, vso nalogo pušča [nepojasnjeno], brez nadaljnega ga lahko ovrže dejstvo, kolikor se posreči, da Platonova dela spravimo v sovisje, v katerem bo razumljivo tudi vsako posamezno delo, skupaj z nauki, ki jih vsebuje. Za tak poskus bo še bolj nujen tudi poziv s te strani, saj se večina tistih, ki tako slabo sodijo o Platonovih delih, vseeno ne more ubraniti vsaj delnega občudovanja tega moža. Ker o njegovi veličini in izjemnosti nimamo nobenega drugega (po)kazalnega dokaza, razen teh spisov: tako se oboje ne ujema, ona sodba in to občudovanje; zadnje bi imelo komaj kak drug predmet, kot lepote govorice in pesništva, porabljene za nično vsebino, ali pa posamična tako imenovana lepa mesta ali npravne izreke in načela, kar vse kaže na zelo podrejeno, če ne že dvomljivo vrednost, tako da, če hočete nemoteno občudovati naprej, potem si morate sami želeli najti na njem kaj več, kakor so našli doslej. Zato so si drugi zgradili mnenje – večinoma s prav tako malo pravilnega vpogleda, bolj z dobro voljo, deloma tudi iz posamičnih izjav Platona samega, deloma pa tudi iz široko razširjenega izročila, ki se je ohranilo iz tradicije – o ezoteričnem in eksoteričnem v filozofiji, kakor da v Platonovih spisih njegova prava modrost sploh ni vsebovana; ali pa [je] zgolj v skritih namigih, ki jih težko najdemo. Ta na sebi povsem nedoločena misel se je izoblikovala v najbolj raznotere podobe; od vsebine Platonovih spisov so odtegnili zdaj več zdaj manj, njegovo resnično modrost iskali v skritih naukih, ki jih tem spisom pravzaprav sploh ni zaupal; da, zastavili so velike obravnave, da bi določili, kateri Platonovi spisi

so bili eksoterični, kateri ezoterični, da bi lahko zvedeli, kje bi še našli sled o njegovi resnični skriti modrosti. Če torej odštejemo resnico, ki je v tej trditvi, kolikor je skrito in težko najdljivo tako le odnosno, *beziehungsweise*, relativno, in je povsod za koga lahko kaj skritega in težko najdljivega, celota pa je splet nesporazumov in zavitih predstav, ki jih je šele treba izviti eno iz druge.

Te predstave o ezoteričnem in eksoteričnem je namreč treba kritično pregledati, saj se v različnih časih pojavljajo v povsem različnih pomenih. Pri prvih Pitagorejcih se je ta razlika namreč neposredno vezala na vsebino, da so [tiste] predmete označili za ezoterične, ki jih niso hoteli sporočiti zunaj meja njihove najbolj notranje povezave; domnevati je treba, da je njihov politični sistem bistveno bolj zapolnjeval mesto ezoteričnega, bolj kot njihove tako nepopolne oz. nesumljive metafizične spekulacije. Takrat je bila tudi filozofija povezana s političnimi namerami in šola s praktičnim pobratenjem tako, da se po Helenih kaj takega ni več zgodilo. Kasneje so imenovali ezoterično predvsem to, česar v popularnem predavanju, h kateremu so se nekateri spustili po pomešanju sofistov s sokratiki, niso mogli povedati; razlika se je torej neposredno tikala predvsem predavanja, in le posredno zavoljo tega šele njegove vsebine. Platon stoji v sredi med tema dvema obdobjema; v katerem koli smislu so hoteli uporabiti ta pojma za platonske spise in filozofijo, da bi jih tako razdelili na dva dela, so povsod obtičali. Zadnjega pomena tisti, ki so ga hoteli uporabiti, sami niso mogli izbrati, saj so izhajali od tega, da so vsi spisi skupaj težko razumljivi, torej so morali priznati, da jim je Platon zmogel sporočiti najtežje in najskrivnostnejše iz svoje modrosti tako dobro kot tudi vse ostalo. Kar zadeva prvi pomen, o naukih njegove filozofije, o katerih namenoma sploh ni govoril zunaj notranjega kroga zaupnih prijateljev, ali pa je govoril le v nejasnih namigih; tako naj bi to resno trdili in izpeljali s sovisnim prikazom takih naukov in namigov, ki ciljajo na to, četudi so še tako tihi, ali jih vsaj dokazali v nezatni meri, s kakršnimi koli zgodovinskimi sledmi že. Zato moramo med vsemi zagovorniki tega mnenja, t. i. novimi platonisti, *Neu-Platonisten*, neo-platoniki še zmeraj najbolj hvaliti te, ki so dejansko poskusili prvo. Ostali ne želijo, da jim kaj pokažemo. Če odmislijo teozofsko vsebino, in Platonu ne želijo pripisati kakih naravoslovnih znanj, ki jih ni mogel imeti, in bi jim poleg tega celo nasprotovali njegovi spisi: tako ne smejo na področju filozofije najti ničesar, o čemer naj v teh spisih ne bi

sodili bodisi naravnost in razločno, ali pa vsaj po razlogih. Tisti, ki razliko ezoteričnega zvajajo zgolj na razliko in spor s politeizmom in ljudsko religijo, ga dejansko povsem odpravijo, [ga] naredijo bodisi za pravno pridržanje, ki bi bilo skrajno nezadostno, saj se da Platonova temeljna načela dovolj razločno razbrati v njegovih spisih, tako da komaj lahko verjamemo, da so njegovi učenci potrebovali še drug poduk, ki se ga je Platon branil, ali pa gre za otročje prirejanje, ki se zabava s tem, da govori glasno za zaprtimi vrati, kar bi se sicer dalo tudi javno povedati, le tiše. Prav tako malo se da najti prave zgodovinske sledi, ki podpirajo mnenje o razliki eksoteričnega in ezoteričnega pri Platonu. Če [razlika] meri zgolj na vsebino, in da so skriti nauki v ezoteričnih spisih vsebovani na prav tak način kakor splošnejši [nauki] v eksoteričnih [spisih]: potem mora biti prvo in najnepopustljivejše, kakor koli že narediti za verjetno, da so bili ti spisi obelodanjeni na nek drug način od prvih, sicer bi bil ves napor brez smisla; na to pa izgleda nihče ni resno pomislil. Nadalje, kako naj bi bilo, da se Aristotel, ki mu je nesporno šlo za resnično oceno resnične Platonove filozofije, in mu kot mnogoletnemu notranjemu učencu taistega verjetno nič ni moglo ostati skrito, nikdar ne sklicuje na druge vire, pa tudi se ne zdi, da bi zastavil kako skrito razumevanje teh spisov. Še več, povsod se sproščeno in preprosto sklicuje na nam predložene spise, in tudi če priložnostno navaja druga izgubljena ali morda ustna napotila, tam ti navedki nikakor ne vsebujejo kaj v naših spisih nezaslišanega ali od njih povsem odstopajočega. Če ti torej sploh ne bi ali bi le zaradi skrite razlage vsebovali pravi Platonov nauk – kako bi se torej Aristoteles, še zlasti zaradi načina, kako spodbija svojega učitelja, lahko izmaknil najbolj bridkim očitkom s strani pravih naslednikov taistega, če bi se takó boril zoper boljše vedenje – le proti senci.

Vsekakor gre za pohvalno podjetje, da lahko zdaj zares ponazorimo te nesporazume in njihov vzrok, celo ovedemo in pripravimo do pripoznanja te, ki se v to zapletajo: razčlenjujoče razdelamo filozofsko vsebino platonskih del, jo karseda brezformno predočimo tako razkosano in posamezno, razgaljeno od okoliščin [*Umgebungen*] in vezi. Če torej lahko tako pregledajo goli izplen, in se izpričano/dokazano prepričajo, da je zares vzet od tam: tako bodo verjetno morali priznati, da je bilo le od njih odvisno, da ga niso odkrili, in da je zaman pritoževati se ali sanjati o drugem izgubljenem zakladu platonske modrosti. Po tej poti lahko že dosežemo, da napačni sum zoper Platonova

dela izgine, da se nerazumevanje taistega bolje obelodani. Da, gotovo je tudi, da mora celo tisti, ki želi to temeljito in v popolnosti izvesti, prav tako sam razumeti Platona: prav tako pa je tudi gotovo, da se s tem razumevanja Platona za druge niti ne olajša, niti ne spodbudi; ampak, kdor se želi izrecno držati najboljšega prikaza te vrste, zlahka doseže le umišljeno poznavanje, od pravega pa se bo prav zato še bolj oddaljil. Seveda mora tisti, ki želi razkosati in v pomoč primerjavi z drugim podobno razkosanim ločiti posamezne žile ali kosti, natančno poznati celotno naravo telesa, prav tako bi bila to najbolj temeljita korist, ki bi jo lahko jamčil oni filozofski posel: tisti, ki si dajo te dele pokazati in ki primerjajo, vseeno s tem ne bodo dospeli do poznavanja svojevrstne narave celote. Prav tako ti nikakor ne bodo spoznali Platonove filozofije; če sploh kje, sta v njej nerazločljivi forma in vsebina, vsak stavek lahko prav razumemo le na njegovem mestu, v povezavah in omejitvah, kot ga je postavil Platon. Še manj bodo razumeli moža samega, še najmanj bo pri njih dosežena njegova namera, ki se je gibala proti temu, da lastni smisel [*Sinn*] živo prikaže ne le drugim, ampak da prav s tem tudi živo vznemiri in povzdigne njihov čut [*Sinn*]. Zato je nujno dopolnilo razčlenjujočemu prikazu, ki ga od nedavna posedujemo v popolnosti, ki precej presega prejšnje poskuse, to, da člene proizvedemo v njihovem naravnem sovisju, tudi brez razkosavanja, tako kot se običajno kažejo, zelo skopo razmetani, namreč, ne posamična mnenja, temveč posamična dela – kako so, kot vse popolnejše predstavitve, postopoma razvijala njegove ideje, da bo – s tem vsak pogovor dojamemo ne le celoto za sebe, ampak tudi v njenem sovisju dojetem z ostalimi [pogovori], – bo tudi on sam končno razumljen tudi kot filozof in umetnik.

Ali tako sovisje obstaja, ali pa je tako podjetje morda zadevi neprimerno in vse preveliko, da bi se kdaj posrečilo, to se najbolj razjasni iz prve predstave, ki nam jo vzbudi Platon o svojih spisih in njihovih namerah, kakor ga bomo kmalu slišali v *Fajdrosu*. Zadevo obravnava precej malenkostno in toži, kako negotovo je vselej s pisnim sporočanjem misli, četudi jih bo duša bralca sama ponovno tvorila in si jih torej v resnici usvojila, ali pa z zgolj navideznim razumevanjem besed in črk nastopi prazno umišljanje, kakor da bi vedelo, česar vendarle ne ve. Zato je bedasto, če na tem preveč gradimo, in prava zanesljivost je le živ usten pouk. Pisanje si moramo drzniti v negotovo, toliko bolj zaradi tega, kar je za pišočega in za tiste, z njim že vedoče, kot zaradi

tega, kar bi lahko postalo za še nevedoče/nevedne.⁸ Kdor hoče premišljevati, katera je tako visoko povzdignjena prednost ustnega pouka, na čem temelji, ne bo našel nobenega druge kot te, da je poučujoči, v pričujočem in živem vzajemnem učinkovanju z učečim, vsak trenutek lahko ve, kaj je ta dojel in kaj ne, in tako pripomore dejavnosti njegovega razuma, kjer [to] umanjka; da to prednost dejansko dosežemo, temelji, kot vsakdo vidi, na formi pogovora, ki jo potemtakem resnično živi pouk nujno mora imeti. Na to se navezuje, kar Platon pravi, da govorjenemu govoru vselej pomaga njegov oče in ga lahko obrani, ne samo zoper ugovore tistega, ki meni drugače, temveč tudi predvsem proti trdoglavosti še ne vedočih; napisani [govor] nima nikakršnega odgovora na kakšno nadaljnje vprašanje. Iz tega se mimogrede že zjasni, kako zelo je vsak udejanjil to pravico, da spregovori vsaj besedo o Platonu, [vsak] ki lahko dojame misel, da se je ta lahko pri svojem notranjem ustnem pouku poslužil sofistične metode v dolgih predavanjih, ki se zde, po lastni izjavi, najbolj oddaljena od omenjene prednosti. Vendar je bila njegova metoda na vse načine, ne le slučajno, ali s privajenostjo in z izročilom, temveč nujno in po svoji naravi, sokratična, in sicer kar zadeva neprekinjeno napredujočo izmenično delovanje in globlje prodiranje v dušo poslušajočega, je treba prav gotovo dati prednost metodi [*der*] mojstra, kakor mu je učenec pokazal v oblikujoči se dialektiki, pa tudi v bogastvu in obsegu lastnega zrenja. Ne glede na te tožbe je Platon od prve možatosti, pa vse do najbolj pozne starosti mnogo napisal: očitno je, da je moral poskušati tudi pisni poduk prvega narediti tako podobnega onemu boljšemu kakor se le da, in se mu je to tudi moralo posrečiti. Če namreč mislimo na tisto neposredno namero, da naj bi bila pisava [*Schrift* : spis] zanj in za vse njegove spomin na njim že utečeno misel: če gledamo tako, Platon vse mišljenje tako zelo motri kot samodejavnost, da zanj spomin na pridobljeno te vrste mora nujno biti tudi spomin na prvi in izvorni način pridobitve. Zato tudi dialoška forma, kot nujna za posnemanje tistega čisto izvirno obojestranskega sporočanja, ki je postala njegovim spisom tako nepogrešljiva in naravna, kot njegovemu ustnemu pouku. Vendar pa ta

357

8 V izvirniku: »Das Schreiben aber müsse gewagt werden aufs Ungewisse, und mehr um deswillen, was es für den Schreibenden und die schon mit ihm Wissenden sei, als um deswillen, was es werden könne für die noch nicht Wissenden.«

forma nikakor ne izčrpa celote njegove metode, kakor je bila pogosto sočasno in pozneje uporabljana za filozofske namene, brez sledu Platonovega duha in načina uporabe njegovega velikega razuma. Že v njegovem dejanskem pouku, še bolj pa v pisnem posnemanju – če domnevamo, da je Platon hotel še ne vedočega bralca spraviti k vednosti, ali pa se je moral vsaj v odnosu do njega še posebej varovati, da ne povzroči praznega umišljanja vedenja – iz obeh ozirov mu je morala biti glavna stvar, da vsako raziskavo od začetka pelje in preračuna na to, da bralca bodisi prisili k lastnemu notranjemu spočenjanju/proizvajanju nameravane misli, ali pa da je prisiljen, da se mora najdoločneje predati občutku, da ni ničesar našel, nič razumel. Zato je treba, da naj konec raziskave ne bo izrečen naravnost in zapisan dobesedno, kar mnogim, ki se radi pomirijo, če le imajo konec, zlahka zadošča kot zanka, da pa je bila duša presajena v nujnost, da ga išče, in privedena na pot, kjer ga lahko najde. Prvo se zgodi s tem, ko je o svojem stanju nevedenja privedena do tako jasne zavesti, da v njem ne more prostovoljno ostati. Drugo, ko iz protislovij bodisi splete uganko, za katero je nameravana misel edina možna rešitev, in pogosto na navidez povsem tuje navrže prenekateri namig, ki ga najde in razume le ta, ki dejansko in samostojno išče. Ali pa pravo raziskavo prekriva druga, ne kakor tančica, ampak kot sprijeta koža, ki nepozornemu, le njemu, prekrije to, kar naj bi pravzaprav opazoval ali našel, pozornemu pa izostri in jasni čut/smisel za notranje sovisje. Kjer gre za prikaz celote, je ta nakazana samo z nesovisnimi potezami, ki pa jih tisti, ki že ima lik v lastnem smislu pred očmi, zlahka dopolni in poveže. To so približno tiste umetelnosti, s katerimi se Platonu skoraj pri vsakem posreči, da bodisi doseže to, kar si želi, ali pa da se vsaj ogne tistemu, česar se boji. In tako bi to bil edini pomen, pri katerem bi lahko govorili o ezoteričnem in eksoteričnem, seveda tako, da bi to kazalo zgolj na ustroj bralca, glede na to, ali se ta povzdigne do resničnega slušatelja notranjega [*des Inneren*] ali pa ne; ali pa naj bi to navezali na Platona samega, potem lahko rečemo le, da je bilo neposredno poučevanje njegovo edino ezoterično postopanje, pisanje pa le njegovo eksoterično. Pri vsakem je vsekakor lahko, šele ko je bil dovolj gotov, da so mu poslušajoči željno sledili, svoje misli izrekel čisto in v popolnosti, in morda tudi redno izvajal posebne filozofske znanosti, šele ko so zajele svoj višji razlog in sovisje v njegovem duhu, tudi skupno z njimi, po skupnostno porojeni [*erzeugten*] zasnovi. Ker je tudi v njegovih delih

prikaz filozofije v istem smislu napredujoč, od prvega razburjenja izvirnih in vodilnih idej, pa vse do četudi ne dovršenega prikaza posebnih znanosti, torej sledi, če predpostavimo to gornje, da mora obstajati naravno sosledje in nujen medsebojni odnos teh pogovorov. Napredovati namreč ne more v drugem pogovoru, če ne predpostavlja kot doseženega učinka, namerjenega v zgodnejšem [pogovoru], tako da je isto, kar je dopolnjeno kot konec enega, treba tudi predpostaviti kot začetek in temelj kakšnega drugega. Če bi Platon torej končal v ločenih prikazih posameznih filozofskih znanosti, bi bilo treba predpostaviti, da je tudi vsako za sebe postopoma spravil naprej, in potem bi bilo treba poiskati dve različni vrsti pogovorov, etično in fizično. Ker ju predstavlja kot povezano celoto, in je prav njegova svojevrstnost, da jih povsod misli kot bistveno povezani in neločljivi, so potem tudi priprave nanju tako zedinjene, napravljene z motrenjem njunih skupnih razlogov in zakonov, in zato ni več neodvisno paralelno napredujočih vrst platonskih pogovorov, ampak ena sama, vse v sebi zaobsegajoča.

359

To naravno sosledje je spet treba vzpostaviti, to je, kakor vsakdo vidi, namera, ki je precej oddaljena od vseh dozdajšnjih poskusov razporejanja Platonovih del, ki se deloma iztečejo v prazna igračkanja, deloma v sistematično ločevanje in sopostavljanje po prinesenih delitvah filozofije, delno tudi[:] začetni tu in tam, nič celega imeti pred očmi. So-stava v tetralogije, ki nam jo je ohranil Diogen sledeč Trazilu, očitno temelji na skorajda dramatični formi pogovorov, ki je povzročila, da jih razporejajo prav tako, kakor se dela tragiških pesnikov razporejajo sama po sebi, po redu atenskih slavij; tudi v tej čisti naključnosti je tako slabo vzdrževana in tako nerazumljivo izvedena, da največkrat sploh ne uvidimo razloga, zakaj je v posameznem ravno taka, kot je. Podobnost tudi ni izpeljana do te mere, da – kakor se je vsaka dramatična tetralogija končala s satirikonom – da bi bili tako tudi tu dialogi, v katerih najmočneje izstopita ironija in epidektična polemika, razporejeni na končna mesta, – nasprotno, vsi so nagrmadeni v dve teatrologiji. Prav tako malo so vzeli v ozir staro in na sebi precej verjetno izročilo, da je Platon že kot Sokratov učenec obelodanil nekatere od svojih dialogov; kako naj bi sicer bila ta [dva], ki se navezujeta na Sokratovo obsodbo in smrt, prva, *Lizis* in *Fajdros*, ki ju stari gledajo kot zgodnja dela, napotena daleč v sredino? Edina sled razumne misli bi morda bila ta, da predstavlja *Klejtfont*, postavljen pred *Državo*, upravičujoči

prehod od t. i. raziskujočih in navidez skeptičnih dialogov, k neposredno poučnim in prikazujočim, pri čemer je skorajda smešno, da se lahko hvali tako dvomljiv dialog, da je sprožil edino to misel. Razumljivejše so, četudi izhajajo od iste primerjave, Aristofanove trilogije, vsaj toliko, da ni hotel celotne mase podvreči tej miselni igri, ampak le tam, kjer je Platon sam dovolj razločno podal nek povezavo, ali pa tam, kjer je ta [povezava] v kaki zunanji okoliščini, [tam] konstruiral trilogijo, vse ostalo pa pusti nerazporejeno. Pri tem oba poskusa lahko dokažeta le, kako hitro se pravi red platonski del razgubi, razen pičlih sledi, in kako slaba je tista vrsta kritike, ki jo radi uporabljajo aleksandrijski raziskovalci jezika, kako malo je bila primerna, da najde principe za pravilni red filozofskih del. Manj zunanje, sicer pa nič boljše, so znane Diogenove dialektične delitve, ki nam jih Diogen ohranja brez naznake njihovega tvorca, po katerih izdaje običajno označijo v naslovu vsak pogovor. Na prvi pogled se zdi, da ta poskus ne spada sem, da meri bolj na ločevanje kot sopostavo, se navezuje na takšne ustroje, ki ne terjajo, da naj naznačimo eksponenta te naravne vrste. Poglavitna razdelitev na raziskujoče in poučujoče – prav razumljena – bi lahko vsekakor bila povod, da bi vsaj na grobo [*im Großen*] označili napredovanje platonskih pogovorov, saj prvi lahko zgolj pripravljajo druge, kot prikazujoče [pogovore]. Če naj ta nadaljnja delitev ne bi bila povsem nedialektična, pri prvih napravljena po formi raziskave, pri drugih zgolj po predmetu, je druga spet povsem neplatonična, razvršča dela po različnih filozofskih znanostih, tako da se raztrga tudi to, kar je Platon izrecno uskladi, kot *Sofista* in *Politika*, *Timaja* in *Kritijo*, da ne spominjamo drugih povsem nenavadnih sodb v posameznem. Istemu neplatonskemu načelu sledijo sizigije Serrana, ki so za razvrstitev Platona povsem neuporabne, in vsaj tistemu, ki se želi podučiti o posameznih predmetih po Platonovem mnenju, lahko služijo kot register, da mu pokažejo, kje naj išče odločilna mesta, kakor tudi pri uravnavanju platonskih spisov ostajajo zelo nevšečne in lahko izpadejo le zelo pomanjkljivo. Razen tega lahko še komaj kaj omenimo, morda to, kar je poskusil škot Jakob Gedder, in naš Eberhard v svoji razpravi o Platonovih mitih in o smotru njegove filozofije. Prvi si sploh ne bi zaslužil, da ga omenimo, če mu ne bi občasno pripisovali velikih zaslug, in celo terjali, da naj bi prihodnji prevajalec Platonova dela razvrstil po njegovem osnutku. To bi bilo tudi pri najboljši volji nemogoče. Celotno odkritje tega moža obstoji namreč v tem, da

se določeni Platonovi dialogi med sabo razjasnjujejo, in tako spodbujen pove skoraj o vsakem nekaj skrajno ubornih vrstic, ki ničesar drugega ne kažejo tako jasno kot to, da skoraj nikjer ni z razumom zaslutil Platonove namere. Tudi če bi vse to bilo boljše, in najbolj grobih dokazov nevednosti, nesporazumov na posameznih mestih tudi ne bi bilo: kako naj bi se torej po medsebojnem razjasnjevanju lotili razporejanja? kateri [pogovor] med vzajemnimi, po katerem zakonu naj bi bil prvi? Kar zadeva Eberhardov poskus – cilja na to, da zvede vsa Platonova dela na skupni končni cilj njegove filozofije, ki je zunaj filozofije same, v izobrazbi/omiki imenitne atenske mladine v krepostne meščane. Tu je ne glede na zelo jasno izvajanje težko odločiti, ali naj bi bil ta namen obenem temelj za iznajdevanje vseh višjih Platonovih spekulacij, kar bi bilo preveč smelo trditi, in če odštejemo krog, v katerem se vrti, saj mora šele filozofija določiti, kaj je vrlina meščana, – tudi za filozofijo samo vse preveč podrejeno stališče. Če naj bi šlo mnenje v smeri, da si je Platon svojo filozofijo izmislil ne glede na ta posebni smoter, in jo je že treba predpostaviti, spisi pa naj bi se navezovali na oni končni cilj, in so bili izdelani tako, kakor je ta zahteval pod vsakokratnimi okoliščinami: to bi bilo torej najmočnejše, kar se je kdaj povedalo glede njihovega ezoteričnega ustroja. Lahko bi tudi sledeč temu Platonovi filozofski spisi tvorili samo eno pedagoško vrsto, ali pa bržkone tudi polemično [vrsto], pri kateri bi bilo glede njenega odnosa do zunanjih okoliščin in dogodkov vse lahko zgolj slučajno, in tako bi jo lahko gledali, dovolj podobno biserni ogrlici, zgolj kot samovoljno razvrstitev produkcij, iztrganih iz svojega organskega mesta, tudi ob popolnem ponesrečenju one namere, samo kot nesmotrni okras; nič bolje ni, če trdijo drugi, da je Platon le po napuhu iz svojega vedenja oznanjal zdaj eno zdaj drugo proti vedenju enih in drugih filozofov. Ob vseh teh naporih sploh še niso mislili na vzpostavitev [Herstellung] naravne vrste teh spisov, ki se navezuje na napredujoči razvoj filozofije. Povsem drug karakter kot vsi dosedANJI ima Tennemannov *Sistem platonske filozofije*, vsaj tam s precejšnjo popolnostjo zastavljeni poskus odkriti kronološko sosledje platonskih razgovorov iz raznovrstnih zgodovinopisnih, vanje vtisnjenih sledi; to je vsekakor kritično, povsem častno stremljenje, tako raziskovalca zgodovine, kot tvorca tistega dela. Sicer je bila njegova namera pri tem manj usmerjena na to, da bi po tej poti odkrili resničen in bistven odnos Platonovih del, temveč le nasplošno, razlikovati čase, da ne bi v prikaz filozofije

zrelega in dovršenega Platona sprejeli tudi zgodnejših nepopolnosti. Toda tako kot pri prvem podjetju nasploh, je pričujoče nujno nasprotje: tako bi bila tista metoda, saj temelji na povsem zunanjih označbah, če bi jo lahko uporabili le splošno, in bi vsakemu platonskemu pogovoru odredila njegovo mesto med dvema drugima, naravni preizkus naše povsem notranje [metode]. Zato se rezultati obeh morda ne bi popolnoma ujemali, saj je zunanji nastanek kakega dela podvržen še drugim zunanjim in slučajnim pogojem, kakor njegov notranji razvoj, ki sledi zgolj notranjim in nujnim; iz tega lahko zlahka nastanejo drobna odstopanja, tako da se to, kar je bilo navzoče notranje prej od česa drugega, vseeno zunanje pokaže kasneje. S primerno pozornostjo do tega učinkovanje slučajnega, ki se pozornemu očesu le stežka izmakne, če bi bili obe vrsti popolnoma navzoči, in bi ju lahko natančno primerjali, bi morali obe najboljše vzajemno potrditi vladajoče ujemanje njune resnice. Pa vendar na tej poti odkrijemo malo določenih točk, za večino pogovorov predvsem nedoločene mejne točke, med katere morajo ti pasti, da, pogosto je to skrajno podano le po eni plati. Strogo gledano se zgodovinopisne sledi ne smejo raztezati preko Sokratovega življenja, vsi pogovori padejo vanj, z izjemo *Zakonov*, in redkih, ki jih Platon pripoveduje prek drugih, in pri katerih je imel na razpolago poznejši čas, te prednosti pa ni vselej izrabil [za to], da bi nam zapustil kako natančnejšo sled. Anahronizmi, ki si jih tu in tam privoščijo, sicer dajejo upanje za več zgodovinskih podatkov, tako da bi si želeli, da bi bil Platon večkrat kriv te napake; pa tudi ta neznatni izplen postane zelo dvomljiv z opazanjem, da so prenekatere od teh dejstev dobila svoje mesto šele ob poznejši predelavi, pri kateri se Platon seveda ni več tako živo prestavil v resnični čas pogovora, se je prej lahko pustil zapeljati, da jih brez pravila preskoči. Morda bi bilo za to metodo še več doslej neizrabljenih pomožnih sredstev. Tako bi lahko vladajoči ugled Sokrata, ki, če pogovore postavimo v določeno vrsto, počasi izginja, gledali kot merilo za oddaljitev pogovorov od časa njegovega življenja; ali pa tudi izbiro ostalih oseb – kot znamenje za živost udeležnosti, ki jo je Platon imel v Atenah, pri javnem življenju, in je tudi sčasoma otopela. Vse to pa je podvrženo toliko omejitvam, da je vsaka zanesljiva uporaba toliko bolj sumljiva kot vzpodbudna, in da nikakršno sklepanje, ki iz tega sledi, ničesar ne more odločiti, temveč lahko odda le neznamen prirast verjetnosti. Tako da bo s to metodo težko doseči več, kot če jo v tistem delu [*Werke*]

uporabimo s pohvalno umerjenostjo, četudi ne z vselej pravilnimi predpostavkami. Zagotovo vsaj nekaj tistega, do česar za njihovo sovisje pride z notranjim motrenjem Platonovih del, ne moremo ne soditi ne ovreči iz zgodovinopisnih namigov, saj to prizadevanje določa le posledico, nikakršnega trenutka v času. V pomoč jih je treba vzeti, kolikor je le mogoče, da vendarle dobimo nekaj točk, s katerimi lahko to sosledje povežemo z zunanjimi danostmi.

Če hočemo naravni red Platonovih del znova ustvariti iz nereda, v katerem so zdaj, mora biti, kakor se zdi, pred tem nujno odločeno, kateri spisi so dejansko Platonovi, in kateri ne. Kako naj bi sicer tak poskus zastavili z nekaj gotovosti [*Sicherheit*], in kako naj bi se, v primeru, če bi bilo med Platonova dela zamešano kaj tujega, tudi tisto pristno prikazalo v povsem napačni luči, če bi hoteli izsiliti, da nepristno povežemo z njim? Ali pa naj bi bilo dovoljeno, da sam vzpostavljeni red napravimo za merilo, in ostro in dovolj odrezano ugotovimo, da, kar se z onim sovisjem ne sklada, tudi ne bi moglo pripadati Platonu? Verjetno bi težko našli koga, ki bi to odobril, ne bi pa uvidel, da bi to bila skrajno enostranska odločitev o vprašanju, na katerega moramo odgovoriti iz povsem drugih razlogov, in da ne more obenem zavrniti ideje o pravilnosti te predpostavke, nastale iz motrenja del, za katere predpostavljamo, da so Platonova. Bržkone večina celotnega vprašanja o pristnosti Platonovih spisov ne bo pričakovala, ampak ga gleda kot že davno odločenega, razen nepomembnih dvomov, ki zadevajo le nekaj malenkosti, od katerih je lahko precej nepomembno, ali jih kdo sprejema ali zavrača. Tako bodo namreč sodili tisti, ki se pomirijo z že davno zastarano avtoriteto izdaj [Platonovih spisov]. Ta se seveda natančno ujema z seznamom Trazila pri Diogenu, le da je poznejša kritika *Klejtofonta* iztrgala iz naše zbirke, v tem seznamu manjkajo pojasnila besed, to bi bili edini naši dvomljivi predmeti. Da, za to zbirko imamo še boljše spričevalo, že imenovanega gramatika Aristofana, njegov seznam je imel pred očmi tudi Diogen, in nam prav gotovo ne bi zamolčal, če bi kje našel kaj od njega odstopajočega. Kako se lahko temeljita kritika, četudi se ne bi hotela ozirati na dvome, ki jih daje lasten občutek, pomiri s temi avtoritetami? Se niso, morda z izjemo nekaterih pesnikov, v vse pomembne, iz starožitja ohranjene zbirke del posameznih pisateljev, prikradle nepristne proizvedbe, tako da bi bil čudež, če bi bila Platonova [dela] izjema, saj je filozofska literatura

manj zaposlovala marljivost kritikov. Pri Platonu nastopi še posebna okoliščina, katere pomembnosti se v tem oziru verjetno še ni prav pretehtalo, da so namreč ti umetniški sodniki precej majhnih pogovorov, ki so jih našli, izločili iz zbirke kot Platonu nepripadajoče. Iz tega očitno izhaja, da so morali ti dialogi med drugimi Platonovi deli že dalj časa ohranjati svoje mesto, saj drugače ne bi bila potrebna posebna operacija kritike, da bi mu jih spet iztrgali. In do te uzurpacije ne bi moglo priti, če bi imeli spričevala o nepristnosti teh pogovorov, ki bi izvirala še iz časa pravih akademikov; kako potem – dokler so sploh bili navzoči ti, ki so pristno Platonovo izročilo ohranjali z vnemo za zadevo, – ne da se misliti, da bi Platonu lahko podtaknili tuje delo. Po čem so torej sodili ti kritiki, ki so nekatere dialoge sprejeli in druge zavrgli? Hoteli bi reči – imeli so, o vseh ne zavrženih, zagotovo dovolj starih izpričanj njihovega priznavanja iz naslednjih obdobj – tako je molk sodobnikov, ki jim ni bilo treba skrbeti za primer prihodnje zamenjave, in so za vsako navajanje potrebovali nek povod, ne posamično, ne skupaj, vzrok za zavrženje, in bi jih lahko zlahka obsodili nepravilno. Prav tako lahko protestiramo proti dopustnosti uporabljenih izkazov, imamo številne pomisleke, saj nas je več primerov, še pred kratkim, poučilo, kako hitro so v davni poznalci jezika in učenjaki v vrsto pristnih spisov sprejeli podtaknjene spise. Če pa so sodili bolj po notranjih razlogih, tako vsaj za te ni nikakršnega zastaranja, ampak jih je treba znova pravično preizkusiti v vsaki, tudi poznejši dobi. Zato nastane vprašanje, saj se bodo vsakemu marljivemu bralcu Platona kdaj pojavili pomisleki proti marsičemu, ali ti [*Jene*] ob svoji kritiki niso izšli od preveč omejenega stališča, ali pa vendarle niso uporabili pravilnih načel v vsej njihovi ostrini, in so torej obdržali marsikaj, kar ne bilo nič manj primerno zavreči. Dvoje še posebej hrani ta dvom – prvič, da se vsi pogovori, ki so jih takrat zavrgli, po [svojem] načinu ne ločijo povsem ostro od vseh takrat pripoznanih, ampak so se nekateri nekaterim precej približali, če gledamo tako na vsebino ali sestavo in način obravnave. Drugič, da se je iz istega časa, v katerem so bile tiste avtoritete splošno priznane, v znanih pomislekih zoper *Erastai*, *Hiparha*, obdržala še druga korenina dvoma, ki bi jo morda lahko presadili v plodnejša kritična tla, da bi se opazno širila naprej in udarila na plano na mnogo drugih krajih. Če je ugled zbirke do te mere načet, bo vsak, ki je obdarjen z lastnim čutom/smisлом za taka raziskovanja, moral priznati, da se mora po strogosti vsako delo [*Werk*] zase, iz

lastnih razlogov, izkazati za Platonovo. To pa se sprva ne more zgoditi drugače kot spet s spričevali/pričanji; in z ozirom na gornje, bi lahko podvomili, ali za nas obstajajo še druga veljavna pričanja kot Aristotelova. Tudi pri njem nastopi precej pomislekov, deloma zaradi dvomljivosti spisov, ki nosijo njegovo ime, saj so tudi tej zbirki primešana tuja dela, deloma zaradi slabega ustroja teksta, ki se zdi bolj, kakor so to doslej opazili, izpolnjen z glosemi, deloma tudi zaradi njegovega načina navajanja, ko pogosto omenja samo naslove Platonovih dialogov, brez pisca, ali pa tudi Sokrata, ko pričakujemo Platona. Filološki občutek, ki bi tu mogel zanesljivo odločiti, ali je Aristotel mislil Platona ali ne, ali mu je omenjene pogovore pripisoval ali ne, ta bi se moral izkazati kot v veliki meri izkušen, pa ne le na splošno, ampak še zlasti, da tu ne opisuje nikakršnega kroga, in na primer sodbo o Aristotelovih navedkih utemeljuje na prej sprejeti sodbi o Platonovih spisih samih. Zato tudi ne sme vsako zgolj začasno, in kakor je pogosto primer, skoraj odvečno in za okras izrečeno navajanje v Aristotelovih delih, veljati kot dokaz pristnosti takega Platonovega dialoga. Edino, kar reši iz te zbeganosti, je, da se skozi večinski del pristnih Aristotelovih spisov vleče sistem presojanja Platona, posamezne dele katerega se z nekaj vaje vsakdo zlahka nauči razlikovati. Kjer najdemo to, zaposlenost z mesti iz Platonovih spisov ali pa zgolj z idejami, ki so v njih razločno vsebovane, lahko z gotovostjo sklepamo, da je Aristotel te spise imel pred očmi kot Platonove, četudi, kakor se občasno zgodi, spisa posebej ne omeni, ampak le na splošno omenja Platona ali Sokrata. Da bi to lahko natančneje razložili, bi vodilo daleč čez meje pričujočega uvoda, bilo pa bi tudi toliko bolj nepotrebno, saj dvomi med nepoznavalci obeh del niso dovolj močni, da bi to terjali, poznavalci pa bodo rezultatu le stežka kaj očitali – da nam tako ne sme manjkati gotovih dokazov za pristnost največjih Platonovih del, najpomembnejših za smisel njegove filozofije. Ta so kritična osnova, na kateri mora graditi vsaka nadaljnja raziskava; dejansko ne potrebuje nič boljšega. Tako izpričani pogovori tvorijo deblo, vsi ostali so samo njegovi poganjki, tako da je sorodnost z njimi [*mit jenen*] najboljše znamenje za odločanje o njihovem izvoru. Obenem morajo biti v tem deblu – za drugo opravilo razporejanja – naravi zadeve prav tako dani že vsi bistveni momenti občega sovisja. Seveda je moral prvi presojevalec Platonovega sistema prvenstveno zapaziti tudi najpomembnejši razvoj taistega, brez izjeme, in to dejansko tudi najdemo v

delih, ki jih najbolj potrjuje. Kot tiste, ki v obeh ozirih, pristnosti kot tudi pomembnosti, tvorijo prvi razpored Platonovih del izbiramo *Fajdrosa*, *Protagoro*, *Parmenida*, *Teajteta*, *Sofista*, *Politika*, *Fajdona*, *Fileba*, *Državo*, in z njo povezana *Timaja* in *Kritijo*. Ob njih imamo torej čvrsto točko, s katere lahko odločamo o obeh prizadevanjih, [tj.] pristnost preostalih, in da lahko ugotovimo mesto, ki vsakemu pripada, da lahko napredujemo; drugo tudi istočasno s prvim, ne da bi se obe [prizadevanji] s svojimi medsebojnimi odnosi odpravili kot prazni, temveč bržkone tako, da se obe zelo naravno mnogovrstno podpirata, kakor bo, vsaj upam, pokazala obravnava, ki sledi.

366

Prvo opravilo, preizkusiti preostale pogovore naše zbirke, ali lahko pripadajo Platonu ali ne, zato ni brez težav, ker karakter sorodstva, ki ga lahko izpeljemo iz izkazanih, sestoji iz več potez in značilnosti, in zdi se neprimerno terjati, da naj bodo vse v vseh Platonovih proizvodbah povezane na enak način; težko je tudi določiti, na katere od teh obeležij je treba gledati v prvi vrsti, kateri rang naj vsakemu odredimo. Troje je, kar tu v prvi vrsti pride v poštev: svojevrstnost govornice, nekakšno skupno področje vsebine, poseben lik, ki ga Platon izgraja. Kar zadeva govorico, bi bilo za našo zadevo srečna okoliščina, če bi iz nje lahko kakor koli dokazovali izvor onih spisov. Če gledamo na filozofski del taistih, jih je med pogovori, ki naj bi jih še preiskovali, ali pripadajo Platonu ali ne, nekaj, ki nikjer ne obravnavajo znanstvenih predmetov, tudi ne v duhu spekulacije; preostali jemljejo svojo vsebino tako neposredno iz področja nedvomno pristnih pogovorov, so torej navdani z istim miselnim načinom, da tu ni mogoče prepoznati poznejše ali tuje roke, in vseeno bi lahko, kar se tiče te točke, izvirali od kakega učenca ali posnemovalca, ki je zvesto sledil stopnjam mojstra. Kar zadeva izrecno dialoški del govornice, bi si komaj kdo lahko dovolil najprej glede skupnostnega posedovanja dobe razlikovati tisto, kar je bilo še zlasti del sokratske šole, in od tega potem še z gotovostjo Platonove posebnosti. Ali naj bi pri velikem obsegu, ki ga je morala dobiti govorica moža, ki je tako dolgo časa pisal, ob veliki izgubi sočasnih in enakovrstnih del, in končno, če moramo kratke, davno že zavržene pogovore vračunavati v celoto, ki jo je treba presoјati, ob veliki raznolikosti vrednosti in vsebine – če bi se kdo že zdaj bahal, da zna dovolj helensko, da lahko z gotovostjo odloči, o kakšnem koli izrazu, tudi v tistih kratkih pogovorih, da je neplátonski, da bi si zgolj zaradi tega drznil ta spis zavreči? Bržkone gotovo ni

kaj tujega, na kar bi bilo treba pokazati, ampak prej odsotno domače, manjkajoče izbrane in ljubke dialoške formule, te so te, ki že izobčenim spisom glede govorice lahko prikličejo sodbo, da jih moramo zavreči. Med tistimi, ki jih ne tega manka ne moremo obdolžiti, marsikaj res ne bi moglo pripadati Platonu, ne da bi se razodelo v govorici; tako da ta skoraj ničesar ne more enostransko odločiti. Ko se nam porajajo pomisleki, ki temelje bolj na občem vtisu, kot da za to lahko prinesemo določne dokaze: tako lahko domnevamo, da so ti že bolj odvisni od kompozicije, kot zgolj od govorice. Taisto bi veljalo tudi – drugič – če bi hoteli presojudati pristnost ostalih del po vsebini onih prvega razreda. To bi se lahko godilo na dva načina. Bodisi da trdimo, da se ne sme nič Platonovega zoperstavljeni vsebini pripoznanih del. S tem bi Platona oropali pravice, ki se je veseli vsak drug, da popravi ali menja svoje misli, tudi že po tem, ko jih je javno izrazil; brez nadaljnjega bi mu priznali, kar se mora opažanju naših današnjih filozofov zdeti čudno, da ne smemo brez najstrožjega dokaza verjeti, da je pred nastopom svoje učne kariere, in še prej, vselej mislil tako kot po tem. Ali če bi hoteli manj gledati na natančno ujemanje vseh posameznih misli, le na ustroj in veličino vsebine nasploh, in bi postavili pravilo, da mora vsak Platonov spis imeti isto pomenskost in se prav tako navezovati na celotno idejo filozofije kakor oni; potem bi pozabili, da pisatelju zlahka nastopijo zunanji povodi za bolj tuja in bolj omejena dela, ki brez zunanjega dogajanja iz povsem proste dejavnosti ne bi prišla na plano. V takih, če govorimo pošteno [*eigentlich*], priložnostnih spisih, upravičeno ne moremo terjati, da naj bi se razvile njegove ideje, ki pripadajo višji sferi, in kjer se pokažejo sledi taistih, je to nekaj slučajnega in pre-zaslужnega, kar tudi zanesljivo ne pokaže svojega izvora od njega. Prav tako je očitno, da vsak veliki umetnik, vsake vrste, razen svojih izrecnih [*eigentlich*] del, dela tudi študije, v katerih bo poznavalec odkril bolj ali manj njegov stil in njegovega duha, te pa ne pripadajo po vrsti delom, ki ga izrecno karakterizirajo, ne spodbujajo njegovih velikih umetniških namer, da, v katerih se morda namerno, v nekakšni predhodni vaji, odmika od običajnega kroga svojih predmetov, in od njemu lastnega naravnega načina obravnave. Očitno je v naši Platonovi zbirki več delov, ki jih lahko pripišemo Platonu zgolj s tega gledišča; in da bi iz teh odločali o neznatnosti vsebine ali iz posameznih odstopanj v obravnavi, ali mu pripadajo ali ne, bi bilo po tej analogiji zelo zgrešeno. Te težave očitno

kažejo na to, da ne smemo motriti ne zgolj iz vsebine, ne zgolj iz govorice, ampak moramo gledati na nekaj tretjega, bolj gotovega, v čemer se obe zedinjata, namreč na formo in kompozicijo v celoti. Kar v govorici najbolj dokazuje, niso posameznosti, temveč celotni ton in svojevrstna barva tistega, kar je že s kompozicijo v najnatančnejšem razmerju. Prav tako se bo ta, v svojih poglavitnih potezah, izdajala tudi v takih študijah, v katerih nam velika vsebina teh del zapuša višji rang, višji razred. Da, kar je največ, je, da pravilno pojмимо to pristno Platonovo formo, ne smemo je šele abstrahirati – kot prvi dve oznaki – iz večjih del, kot nekakšno analogijo: meje njene uporabnosti se ne bi dalo povleči z gotovostjo; ampak, v vsem bistvenem je naravna posledica Platonovih misli o filozofskem sporočanju, in jo moramo povsod srečati, kamor koli se že razteza. Ni namreč drugega kot neposredno izvajanje tistih metodičnih idej, ki smo jih razvili iz Platonovega prvega načela o načinu učinkovanja pisave. Tako da nam ista svojevrstnost moža, ki upravičuje, da iščemo vseskožno sovisje v njegovih delih, razodene tisto, kar daje najbolj zagotov kanon presojanja njihove pristnosti, tako da rešitev obeh nalog izraša iz ene skupne korenine. Kot zunanost te Platonove forme in njeno skoraj neodtujljivo shemo smo že zgoraj podali dialoško preobleko, vendarle le tako, kakor se z živim dojetjem tiste namere, posnemati ustni pouk, ki ima vselej oprava z enim, določenim subjektom, navzame še ene posebne svojevrstnosti, ki šele tvori Platonov dialog; namreč mimični in dramatični ustroj, da zmore individualizirati osebe in okoliščine, ki po občem priznanju preko Platonovih dialogov razširja toliko lepote in miline. Njegova velika, nesporna dela nam jasno kažejo, da te primesi ne zanemarja niti tam, kjer se najbolj pogloblja v predmet, pa da jo tudi – po drugi stani, skorajda vseskoz – najbogateje dopuša tam, kjer vsebina manj uvaja v najbolj temno resnobo spekulacije. Iz tega vsekakor moramo sklepati, da ta svojevrstna forma pravzaprav nikjer ne sme povsem umanjhati, in da bo Platon tudi pri najnepomembnejšem, kar je spisal kot študij ali na pobudo, uporabil nekaj od te umetelnosti. To je tudi nesporno prvo, kar že pri davno zavrženih dialogih po občutku slednjega označuje to, kar ni Platonovo [*unplatonisch*]; prav tako kot je pravilna osnova za stari kritični očitek, da je treba vse pogovore brez uvoda zavriniti kot Platonove, samo da ta formula seveda zadevo izraža zelo nepopolno in enostransko. K notranjemu in bistvenemu Platonove forme spada vse, kar sledi za kompozicijo iz namere[:]

prinuditi dušo bralca k lastnemu proizvajanju idej, to pogosto vnovično začenjanje preiskave iz kake druge točke, ne da bi bile vse te niti dejansko speljane skupaj v skupnostnem središču, tisto napredovanje, ki se ga da opravičiti le iz navidez pogosto samovoljne in zgolj ohlapne drže, ki jo kak pogovor lahko ima, pa je vselej namerno in umet(el)no; nadalje, skrivanje večjega cilja pod manjšim, posredno začenjanje s posameznim, dialektično obratovanje [*Verkehr*] s pojmi, med katerimi vedno napreduje napotilo na celoto in na izvirne ideje: to je tisto, kar je nujno najti v vseh dejansko Platonovih delih, katere koli filozofske vsebine že. Seveda je medtem postalo očitno, da se ta značaj lahko pokaže v svoji polni luči le v razmerju do veličine vsebine, in tu najprej vidimo, kako se obe prizadevanji za Platona – preverjanje pristnosti in iskanje pravega kraja za vsak pogovor – medsebojno podpirata in izpričujeta. Kajti popolnejše kot se ta forma v kakem pogovoru izrazi – pogovor se daje [*empfiehlt* : priporoči] že s svojim jezikom in očitno obravnava platonske predmete – toliko bolj gotovo je ne le pristen, ampak, ker vse te veščine napotujejo nazaj na zgodnejše in na nadaljnje, bo toliko lažje določiti, kateremu poglobitnemu pogovoru pripada, ali med katerimi leži, in na katerem območju razvoja Platonove filozofije lahko poda pojasnjujočo točko. In tudi obratno, lažje kot bo nekemu pogovoru odrediti njegovo mesto v vrsti ostalih, toliko bolj razpoznavno moramo s pomožnimi sredstvi obeležiti te odnose, in toliko bolj zagotovo je ta lasten Platonu. Tisti pogovori, pri katerih je Platonova vsebina zedinjena s Platonovo formo v pravem razmerju in sta obe dovolj razločni, tvorijo drugi razred Platonovih del, ki se tudi brez ozira na dokaj polno veljavna izpričanja, ki jih udejanjijo nekatera od njih, zadostno oznani s sorodnostjo in zvezo s prvimi. Slabši kot je pogovor v nameri te forme pri vsebini, ki se mu razmeroma lahko ponuja, toliko bolj dvomljiva bo zagotovo tudi njegova pristnost, saj bodo obenem v taisti meri nerazločnejše zaznavne tudi druge sestavne Platonovega karakterja. Tudi misli same bodo manj izdajale Platonovega duha, in tudi govorica bo imela manj priložnosti razvijati se v vsej sili in lepoti, saj toliko obeh zavisi od lastnosti kompozicije. Tako z jasnostjo forme z vseh strani popušča tudi prepričanje o pristnosti, dokler na njeno mesto ne stopi toliko več pomislekov in dvomov, manj ko gre verjeti, da Platon, ki mu je bilo tako lahko in naravno se od vseh posameznih in posebnih mnenj vrniti na svoje velike temeljne

ideje, kateri koli že predmet iz področja filozofije, kjer se da vsakega obravnavati tako, [da se ga] lahko drugače izpelje, ker se mora pri tem – ne da bi dosegel kakenga od svojih znanih ciljev – zaman [*für nichts*] predstaviti v nasilno stanje. Za take pogovore bo torej nujna naloga dokazovati posebej, kako sploh lahko so Platonovi, in treba je uvesti vsaj prevladujočo verjetnost, da jih povsem upravičeno ne zavržemo. Če torej predpostavimo, da tehtnica zaniha in o zadevi sploh ne moremo določiti, potem tudi ta ostajajoča negotovost razporejevalca platonskih del ne bo zmedla. Pogovori te vrste nikakor ne spadajo v vrsto, ki jo on želi vzpostaviti, s tem, četudi bi morali izkazati njihovo pristnost, bi se to lahko zgodilo le tako, da pokažemo na nek poseben namen ali na neko lastno pobudo k bivanju tako neenakovrstnih proizvodov, tako da so to na vsak način lahko le priložnostni spisi, ki so po svoji naravi za to raziskavo nepomembni. Vse torej, kar lahko sodi v sovisje, ki ga razvrščevalec išče, o njegovi pristnosti je tudi lažje odločiti; in vse, o čemer raziskovanje [o] pristnosti sploh ne more sklepati, ali pa le iz drugih momentov, spada že po sebi v tretji, zanj brezvredni razred, namreč ne le tisti, zavoljo nesporazuma dvomljivi spisi, ampak tudi tisti kosi Platonove zbirke, ki sploh ne spadajo na področje filozofije, njihove pristnosti pa ne moremo določiti po enakovrstnih pravilih s preostalim.

370

S tem torej rešimo pooblaščenost, da moramo že od začetka iskati sovisje Platonovih spisov, in jih postaviti v takšni vrsti, ki je zase verjetna, da kar najmanj odstopa od reda, v katerem jih je Platon pisal; in tega podjetja ne ogrožamo, tudi če predpostavimo, da moramo določeno sodbo o pristnosti kakenga pogovora pridržati za bodoče čase ali za ostreje motreče in bolje opremljeno poznavanje. Preostane še – kakor smo pred kratkim podali obeležja pristnosti in iz tega nastajajoča različna razmerja Platonovih spisov – da zdaj predložimo tudi prve temeljne poteze njihovega sovisja in razporeda, ki na tem temelji, za začasni pregled celote nasploh. Pokazati v posamičnem, kako vsak pogovor posega v druge, to je treba prihraniti posebnim uvodom; tu lahko upravičimo le pogloblitve misli, ki osnavljajo celoten postopek.

Če sprva postanemo pri ožjem izboru večjih Platonovih del, v katerih je moč popolnoma najti glavno nit v celoti, kakor smo že spomnili: tako nekatere med njimi pred drugimi odlikuje, da edino oni vsebujejo objektivni znanstveni prikaz: *Država*, *Timaj*, *Kritija*. Vse je ubrano, da jim dodelimo zadnje mesto,

izročilo kot tudi, čeprav v različni stopnji, notranji karakter najvišje zrelosti in resne starosti; in tudi nedovršeno stanje, v katerem so, če jih gledamo v sovisju. Bolj kot vse to odloča narava zadeve, s tem ko ti znanstveni prikazi temelje na prej izvajanih raziskavah, v katere se zapletajo bolj ali manj vsi pogovori, namreč – o bistvu spoznanja nasploh in filozofskega posebej, o uporabnosti ideje znanosti pri predmetih, ki jih dela obravnavajo, človeka samega in narave. Seveda bi lahko bilo tako, da obstoji časovno velik vmesni prostor med *Državo* in *Timajem*; ni pa verjetno, da je Platon v tem vmesnem prostoru spisal katerega koli od preostalih del, da, sploh katerega, ki spada v to sovisje, razen *Zakonov*, če jih je treba računati zraven, o njih imamo namreč, kar zadeva čas, izrecno spričevalo, da so bili napisani po knjigah *Države*. Ta je poleg *Timaja* in *Kritije* celota, ki se je ne da uposamezniti, in če bi kdo hotel reči, da *Država* pravzaprav predstavlja etiko in politiko v svojem celotnem obsegu, da je bila napisana pozneje kot ostali pogovori, v katerih se govori o bistvu vrline, o njeni učljivosti ali o ideji dobrega – lahko bi jo, ne glede na to, spisal prej kot pogovore, ki sprva pripravljajo *Timaja*, ki poskušajo rešiti problem prebivanja [*Einwohnung*] idej v stvareh, in način našega vedenja o naravi; tako bi bilo to tako neplatonsko glede na vse prej povedano kot le kaj, in bi predpostavilo najbolj grobo nepoznavanje pripravljalnih del, v katerih take ločitve snovi sploh ne najdemo, – iz tega bi namreč sledilo, da bi bil *Politik*, ki pripravlja *Državo*, v istem razmerju, kot *Sofist* [do] *Timaja*, napisan bolj zgodaj, in sicer precej [bolj zgodaj], prav kot *Sofist*, ki z njim tvori »en«¹ pogovor, in je celo njegov prvi del. *Država*, kot očitno najzgodnješi med izrecno prikazujočimi pogovori, že predpostavlja vsa druga [dela], ki v ta razred ne sodijo, in ta razkošna stavba vzida – tako rekoč v svoja tla – vse sklepnike prekrasnega loka, na katerih počiva, in bi jo – pred vstopom vanjo, če te opazujemo le zase in se v njih ogledujemo, brez slutnje njihove določenosti – lahko imenovali breznamenske in nedovršene. Če se torej *Države* ne da ločiti od kasneje do-delanega *Timaja* in *Kritije* – potem bi moral kdo pripomniti kaj zoper to skupnostno mesto, domnevati torej, da je Platon poslal dovršene prikaze naprej, in elementarne raziskave o principih dostavil šele kasneje. Vendar vse – tako način, kako je v prikazujočih delih samih te principe postavil, in kako jih je v pripravljalnih delih iskal, kot tudi vsaka možna predstava Platonovega miselnega načina in duha nasploh – se precej upira domnevi takega obrnjenega

reda, da ni o tem treba skoraj nič reči, temveč lahko pozovemo vsakega, naj bere v tej smeri katere koli pogovore hoče, in ga nato prepustimo lastnim občutjem, – o obratnem postopku in o klavnih pomožnih sredstvih – da naj raziskave, ki vodijo nazaj na principe, izvajajo s takimi, ki nič ne vedo o preteklih prikazih in tako odrežejo od njih vse ostale sicer naravne odnose. Tudi bi se tistemu, ki tako bere, sami po sebi, povsod, namesto napotil nazaj, ki jih zastonj išče, vsiljevali drugi odnosi, ki očitno napotujejo na povsem nasproten red. Upamo, da nihče ne bo ugovarjal, da bo tako tudi v celoti s predlaganim zaporedjem [*Folge*], s tem ko sledeč mu pogosto mitično anticipiramo to, kar se šele kasneje pojavi v svoji znanstveni podobi. Kajti prav to, da se godi le mitično, se ne ujema natančno s poglobitno Platonovo namero, da spodbudi lastno produciranje idej, na pripoznanju le-teh pa temelji naš celoten razpored, – je pa tudi že samo po sebi zadosten dokaz, kako trdno je bil Platon prepričan, da moramo pri samolastnem filozofiranju izhajati od enostavnih principov, ne od sestavljenega prikaza. Kdor sploh šele globlje prodre v študij Platona, mu bo ta postopen razvoj in izoblikovanje Platonovih mitov iz »enega« temeljnega mita, prav tako kakor prehajanje mitičnega v znanstveno, nov dokaz za pravilnost zaporedja, v katerem se da to kar najrazločnejše zaznati. Nujnost torej, da moramo prikazujočim pogovorom odkazati zadnje mesto, je z vseh strani tako velika, da – če bi se našle zgodovinopisne sledi za zgodnejšo različico *Države*, pred katerim koli od drugih pripravljajočih del, ki jih ni našel še nihče in jih verjetno tudi ne bo, bi prišli v najhujši spor z našo sodbo o Platonu, in v veliko zbežanost, kako ta ne-um ubrači [*reimen*] z njegovim velikim razumom. Tako kot so prikazujoči pogovori nesporno zadnji, se jih po drugi strani zarisuje nekaj med pogovori, ki so očitno najzgodnejši, da ostanemo pri prvem razporedu, *Fajdros*, *Protagora* in *Parmenid*. Ti stoje nasproti prvim, sprva po čisto svojevrstnem karakterju mladostnosti, ki ga je najlažje prepoznati pri obeh prvih, pozornemu očesu pa tudi ne bo ušel pri zadnjem. Nadalje s tem, da tako, kakor prvi predpostavljajo vse druge, tako je obratno povsod najti mnogovrstne odnose do teh kot zgodnejših; tudi če gledamo le na posamezne misli, se te v teh pogovorih pojavijo tako rekoč v prvem sijaju, v prvi neobglenosti mladosti. In še – ti trije prvi pogovori niso tako nameravani [*absichtlich*] in umetelni kot zadnji trije, predelani v »eno« celoto, ampak so si kar najnatančnejše sorodni s podobnostjo

celotne konstrukcije, ki jo tako ne najdemo skoraj nikdar več, z mnogo enakih misli in z množico posamičnih odnosov. Najpomembnejša pa je – tudi pri njih – notranja vsebina, v njih se namreč razvijajo prve slutnje tega, kar osnavlja vse naslednje, od dialektike kot tehnike filozofije, od idej kot njenem izrecnem predmetu, torej o možnostih in pogojih vedenja. Ti torej tvorijo – skupaj z nekaterimi navezujočimi se pogovori neznatnejše vrste – elementarni del Platonovih del. Drugi izpolnjujejo vmesni prostor med tem in konstruktivnim, s tem ko napredujoče [*fortschreitend*] govore o uporabnosti principov, o razliki med filozofskim spoznanjem in skupnim spoznanjem v zedinjeni uporabi na obe zadani realni znanosti, namreč etiko in fiziko. Tudi v tem oziru stoje namreč v sredi med prikazujočimi, v katerih sta praktično in teoretično vseskozi eno, in elementaričnimi, v katerih je oboje ločeno, bolj kot sicer kjerkoli pri Platonu. Ti tvorijo drugi del, ki ga odlikuje posebna, skorajda težka umet(el)nost, *Künstlichkeit*, tako v zgradbi posamičnih pogovorov, kot tudi v njihovem napredujočem sovisju, ki bi ga lahko predvsem imenovali indirektnega, saj povsod začenja s so(po)stavo nasprotij. V teh treh razdelkih naj bi torej predložili Platonova dela, tako da je prav tako vsak del zase razporejen po navzočih znamenjih, in tudi pogovori drugega razreda zavzemajo mesto, ki jim, če vse dobro pretehtamo, menda pripada. Seveda pri tej nameri bližjega razporeda vse nima enake gotovosti, pri čemer se zdi, da moramo gledati še na dvojce, na naravno napredovanje razvoja idej in tudi na prenekatero posamezne namige in odnose. Za dela prvega razreda je prvo povsod zagotovo odločilno, nikjer pa tudi ni govor o znamenju druge vrste. Tako je v prvem delu razvoj dialektične metode to vladajoče, očitno *Fajdros* prvi, *Parmenid* zadnji, deloma kot najbolj dovršeni prikaz taistega, deloma pa prehod k drugemu delu, saj že filozofira o razmerju idej do dejanskih stvari. V drugem delu je pojasnilo vedenja in vedočega ravnanja to vladajoče, in nezgrešljivo je *Teajtet* na čelu, ki to vprašanje zgrabi pri njegovi prvi korenini, *Sofist* s *Politikom* v sredi, *Fajdon* in *Fileb* ga sklenjata kot prehoda k tretjemu delu: prvi že zaradi predhodno oblikovane zasnove fizike, drugi zato, ker se v obravnavi ideje dobrega že bliža povsem konstruktivnemu prikazu, in prehaja v neposredno. Ne povsem tako odločen je tu povsod razpored stranskih del iz drugega razreda, s tem ko je deloma več razširitev in dodatkov k taistemu glavnemu delu, kakor je v prvem delu z *Lahesom* in *Harmidom* v odnosu do

Protagore, kjer v posameznem lahko sledimo le povsem določenim namigom, deloma pa so lahko tudi več od njih prehodi med taistimi večjimi pogovori, kjer so v drugem delu *Gorgija*, *Menon* in *Evtidem* skupaj s *Teajtetom* predigra za *Politika*: tako da se je treba pomiriti z verjetnostjo, preiskano karseda natančno, z vseh strani. Tretji del ne vsebuje nobenega drugega sporadičnega dela, le *Zakone*, ki pa jim – vsekakor ne le v razmerju do velikega trojnega dela, ampak tudi na sebi – mora dati to ime in reči, da so, četudi jih bogato preveva filozofska vsebina, le sporadični/postranski spis, četudi, po svojem obsegu, pa tudi pristno Platonovega izvora, povsem pripadajo delom prvega razreda. Kar končno zadeva tiste pogovore, ki smo jim skupaj, v odnosu do vidika razporejanja, odmerili tretje mesto, četudi imajo po svoji pristnosti zelo različno vrednost, tako bodo razdeljeni v dodatke vseh treh razdelkov, glede na to, ali jim zgodovinopisni ali notranji namigi, kolikor so platonski, odkažejo približno mesto, ali glede na to, ali sodba o njih v prvenstveno olajša primerjavo s tem ali onim pogovorom. Tudi njim naj se zgodi pravica, da so opremljeni z vsem, kar lahko povemo na kratko, da jih razjasnimo in njihovo zadevo približamo odločitvi.

Prevedel Aleš Košar*

* Prevedeno iz: F. Schleiermacher, *Platons Werke*, Akademie Verlag, Berlin 1985 [Neu-
ausgabe der zweiten verbesserten Auflage (Berlin 1817-26) bzw. der ersten Auflage des
dritten Theils (Berlin 1828)], dostopno na: [http://gutenberg.spiegel.de/buch/platons-
werke-2430/1](http://gutenberg.spiegel.de/buch/platons-
werke-2430/1) (zadnji dostop: 30. 6 2018). | *Za Franza Unglerja*